

BİBLİYOGRAFYA :

Yakût, *Mu'cemül-üdeba'*, XIX, 5; Safedî, *el-Vâfi*, IV, 340; Süyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât*, I, 215; a.mlf., *Tabakâtü'l-müfessirîn*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-ilmîyye), s. 102; Dâvûdî, *Tabakâtü'l-müfessirîn*, II, 230; *Keşfü'z-zunûn*, I, 51, 84, 91, 120, 132, 400, 469-470, 488-489, 595; II, 1760, 1829, 2040; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 161; *Hediyetü'l-ârifîn*, II, 98; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 513; Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi* (İstanbul 1981), s. 203; Muhammed Hamîdullah, "Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Yazma Tercümeleri", *TM*, XIV (1964), s. 73; Nuri Yüce, "Zemahşerî", *İA*, XIII, 510.

TAYYAR ALTIKULAÇ

BAKKALZÂDE İSMÂİL HAKKI

(1830-1921)

Son devir
Osmanlı müderrislerinden.

Çaykara'da Ataköy'de (Şinek) doğdu. İlk öğrenimine burada müderrislik yapan babası Mehmed Efendi'nin yanında başladı. Daha sonra yörenin meşhur müderrislerinden Abbas Efendizâde Mehmed Efendi'den ders alarak İslâmî ilimler alanındaki tahsiline devam etti. 1878'de Erzurum'da Osmanlı - Rus Harbi'ne katıldı. Hocasının bu savaşta şehid düşmesi üzerine savaş sonrasında yarım kalan öğrenimini Akdoğan (Yukarı Hopşera) köyü müderrisi Hâfızzâde İsmâil Efendi'nin yanında tamamladı.

Önce Tonya'nın Kumyatak köyündeki İskenderli Medresesi'nde başladığı müderrislik görevine sırasıyla Vakfikebir'de ve Of'un Uğurlu (Çıfaruksa) köyünde devam etti. Yaklaşık otuz yıl boyunca oturduğu Uğurlu'da bir medrese kurdu ve buradan yüzlerce öğrenci mezun etti.

Uğurlu'da bulunduğu sırada boşalan Of müftülüğüne yörenin müderrislerince ittifakla seçildiği halde öğretim faaliyetine engel olacağı düşüncesiyle bu görevi kabul etmedi. Ruslar'ın Trabzon'u işgali sırasında yaptığı etkili vaazlarla halkı cihada çağırdı; topladığı milis kuvvetlerinin başına geçerek Rus ordusunun Baltacı deresinden geçmesine engel olmaya çalıştı. 1902'de kendi köyüne dönerek burada ve Maraşlı (Paçan) köyünde ders okutmaya devam etti. Bakkalzâde doğduğu köyde vefat etti; mezarı Şinek Camii'nin yanındaki kabristandır.

Öğrencilerinden Kamazâde Mustafa Efendi'nin verdiği bilgilere göre hayatını İslâm ilimlerini öğrenmek ve öğretmekle geçiren İsmâil Hakkı Efendi, on yedi dönem icâzet vererek 2000'e yakın öğrenci yetiştirmiştir. Hayatı, çoğu savaslarla geçen Osmanlılar'ın son dönemine rastladığı için talebeleri ve ilmi faaliyetleri hakkında fazla bilgi mevcut değildir. Bilinen en meşhur talebeleri, Maraşlı köyü müderrislerinden İdris Efendi ile son dönem kıraat âlimlerinden Mehmet Rüşdü Aşıkutlu'dur. İsmâil Hakkı Efendi tedris faaliyeti yanında eser telif etmekle de meşgul olmuştur. Tasavvuf, belâgat ve mev'izaya dair bazı eserler yazmış, ayrıca mantık ve kelâmla ilgili bir iki eser tercüme etmişse de özel kütüphanesinde bulunan kitaplarının hemen hemen tamamı bir yangında yok olmuştur. *Kurban Risâlesi*, *Kırk Hadis*, *Manzum Of Kasidesi*, *Mecâlis-i Cihâdiyye*, *Fâtîha Mev'izası* vb. adlar taşıyan eserlerinden geriye sadece *el-Kâfi fi şerh'i'l-'Arûz* adında be-

lâgatla ilgili Arapça bir kitabı kalmıştır (DîA Ktp., nr. 11.231). Orta boy otuz yedi varaktan ibaret olan kitap, Ebû'l-Ceyş el-Ensârî'ye ait *el-Muhtaşar fi 'ilmi'l-'arûz* adlı eser üzerine güzel bir üslûpla yazılmış, tatminkâr açıklamalar ihtiva eden bir şerhtir. Müellif mukaddimede eserini müderrisliğinin ilk yıllarında Kumyatak köyünde telif ettiğini kaydetmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Bakkalzâde İsmâil Hakkı, *el-Kâfi fi şerh'i'l-'Arûz*, DîA Ktp., nr. 11.231, vr. 1^a-b, 37^a; Albayrak, *Osmanlı Uleması*, II, 157; İsmâil Hakkı Bakkaloğlu, "Bilim Yolunda Şinekinin Çabası", *Şinek Dergisi*, sy. 2, Ankara 1968, s. 3; Mustafa Bakkaloğlu, "Müderres Bakkalzâde İsmâil Hakkı Efendi", *Ölçü Mecmuası*, sy. 38, Giresun 1976, s. 11.

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

BAKLÎ

(البكلى)

Ebû Muhammed Sadrüddîn
Rûzbihân b. Ebî Nasr el-Baklî
(ö. 606/1209)

İranlı meşhur sûfî, âlim ve şair.

Fesâ'da doğdu. Kaynakların doğum tarihi hakkında verdiği bilgiler farklıdır. Ancak *Meşrebü'l-ervâh*'ın sonunda eserini 16 Zilkade 579 (1 Mart 1184) tarihinde tamamladığı zaman elli iki yaşında bulunduğunu kaydettiğine göre 526-527'de (1132-1133) doğmuş olmalıdır. Nitekim başka kaynaklarda da bu tarihi teyit eder mahiyette bilgiler vardır. Asıl adı Rûzbihân, en meşhur lakabı ise Sadreddin'dir. Babasının sebzeçi olmasından, kendisinin de gençliğinde bu işle uğraşmasından dolayı el-Baklî nisbeyle tanınmıştır. Ayrıca *şathiye**leriyle ünlü olduğundan Şeyh-i Şattâh diye de anılır.

Baklî'nin dinî kurallara bağlılığı olmayan bir çevrede doğup büyümesine rağmen daha öğrencilik çağında canlı bir din şuuruna sahip olduğu, okul arkadaşlarına, "Allah'ı tanıyor musunuz?" gibi ilginç sorular sorduğu, "Allah mekân ve cihetten münezzehtir" şeklindeki bir cevabın kendisini çok etkilediği, hatta bu yüzden vecd ile kendisinden geçtiği söylenir (bk. Hoca, s. 22). Rivayete göre Baklî on beş yaşlarına kadar birkaç defa ilâhî cezbe kapılmış, bu mânevî hal-ler onda derin bir sevgi duygusu geliştirmiş, her şeyin kendisine en güzel bir biçimde görünmesine yol açmıştır. Çocukluk yaşlarından itibaren zikre karşı

Bakkalzâde
İsmâil
Hakkı
Efendi'ye ait
*el-Kâfi
fi şerh'i'l-'Arûz*
adlı eserini
iki sayfası
(DîA Ktp.,
nr. 11.231)

büyük ilgi duyan Baklî'nin on beş yaşında iken Hızır'ı gördüğü ve bu olayın kendisini tasavvufa yönelttiği de onun hakkında nakledilen menkıbeler arasında yer alır. İlk tahsilini muhtemelen doğum yeri olan Fesâ'da yaptı. Erginlik çağına varınca giderek güçlenen dinî duygularının etkisiyle kendisini ibadete verdi; bu arada Kur'an'ı ezberledi ve tahsil ile meşgul oldu. On yedi on sekiz yaşlarında iken babasının dükkânında çalıştığı bir sırada malları dışarı fırlatıp üstünü başını yırtarak dükkândan uzaklaştı ve sahraya kaçıp gitti; bir müddet tasavvufî heyecanlarla başı boş dolaştı. Daha sonra sükûn bulup tasavvufa yöneldi ve sûfilerin yolundan gitmeye karar verdi. Yirmi beş yaşında iken kendisini Şiraz'da bir hankahta buldu ve burada ikamet etmeye başladı. Bu sırada, Fesâ'da bulunduğu yıllarda intisap ettiği Şeyh Cemâleddin b. Halîl el-Fesâî ile karşılaştı. Bir süre Şah Ebû Muhammed el-Cevzak'ın ribâtında kaldı. 1175'te Şiraz'dan Fesâ'ya döndü. Burada yazdığı *Manḥūl-esrâr bi-beyânî'l-envâr* adlı tasavvufî eserinde Fars bölgesi emiri Tekle b. Zengî'nin cülûsu için dua etti. Tekle'nin çağrısına uyarak tekrar Şiraz'a gitti. Onun ve yerine geçen Sa'd b. Zengî'nin takdirini kazanarak himayelerine girdi. Baklî tasavvufa sülûkünün başlangıcında Irak, Kirman, Hicaz ve Şam'a seyahat etti. Onun Irak'a gittiği, Sâmerrâ yakınlarındaki Kantaratü'r-Reşâş'ta yaşayan Şeyh Câgîr'in müridi olmasından anlaşılmaktadır. Kaynaklarda iki defa hacca gittiği, bir müddet Mekke civarında ikamet ettiği de bildirilmektedir. Hayatının sonuna doğru ayağına felç geldi. Şiraz'da vefat etti. Cenaze namazını Şiraz kâdılkudâtı Seyyid Şerefeddin Muhammed b. İshâk el-Hüseynî kıldırdı. Ribâtülkadîm'in yanına defnedildi. Kabrinin XV. yüzyıla kadar bir ziyaretgâh olması rağmen daha sonra hankah ve imaretlerinin tahrip edilmesi, onun kurduğu Rûzbihâniyye tarikatının halefleri tarafından devam ettirilmediğini göstermektedir.

Torunu ve *Tuḥfetü'l-İrfân* yazarı Şerefeddin İbrâhim, Deylemliler kabilesine mensup olan Baklî ailesinin Büveyhîler zamanında (932-1056) Fars bölgesine yerleşmiş olduğunu kaydeder. Kendi ifadesine göre Baklî birden fazla evlilik yapmış olup zevcelerinden biri, zamanın büyük ârif ve âlimlerinden Şeyh Ali Sirâc'ın kız kardeşi idi. Bu eşinden iki oğlu ve üç kızı olmuştur. Oğullarından

Şeyh Şehâbeddin Muhammed dinî ilimleri tedris ile meşgul olmuş ve babasından altı ay önce ölmüştür. İkinci oğlu Şeyh Fahreddin Ahmed, devrindeki geçerli ilimlere vâkıf, faziletli ve çok iyi bir vâiz olarak tanınmıştı; çeşitli eserleri ve şiirleri olduğu söylenen Şeyh Fahreddin'e babası büyük bir ihtimam göstermişti. 620 (1223) yılında vefat edince babasının yanına gömülmüştür.

Çağdaşlarının sevgi, saygı ve takdirlerini kazanan Baklî kaynaklarda "âriflerin sultanı", "âlimlerin burhanı", "âşıkların misali" ve "abdalların serveri" gibi unvanlarla anılarmıştır. Meşhur sûfi Fahreddin-i Irâkî bir şiirinde ondan övgüyle söz eder. Baklî'nin yaratılıştan tasavvufa yatkın olduğu *Keşfü'l-esrâr* adlı eserinden anlaşılmaktadır. O da birçok sûfi gibi Hızır'ın mürididir ve bütün sûfilerde olduğu gibi onda da tasavvufta en yüksek mertebe olan insân-ı kâmil mertebesine ulaşma arzusu vardır.

Baklî'nin, tasavvufta eriştiği yüksek dereceye lâyık olduğu konusunda kendisine tam bir güveni vardı ve aynı zamanda devrinde "tek" olduğuna inanıyordu. Kendisi de güzel olan Baklî güzel yüze, güzel sese âşık ve güzel kıyafete hayrandı. Ona göre güzellik, kendisini anlayabilmesi ve kendisinden zevk alabilmesi için sevilmeye muhtaçtır ve sevilmelidir. O güzellikle aşkın ezelde sözleştiklerini ve güzelliğin aşk için yaratıldığını söyler. Hayalinde melekleri kıvrık saçlı, yüzleri nurdan tüllerle örtülü, kulaklarında küpeler ve boyunlarında incilerle süslenmiş olarak tasavvur eder.

Tecellî* fikrine büyük önem veren Baklî tecellîyi **hulûl***den farklı görür. Onun engin ve derin tefekkürü esas itibarıyla melekût âlemine (âlem-i gayb) inhisar eder. Bu bakımdan âdeta muhayyel bir âlemde yaşar. Bu âlemde yaşadığına öylesine inanmıştır ki söylediklerinin ve yazdıklarının hayalî olduğunun farkında bile değildir. Bir defasında ilâhî sıfatların güzelliğini düşünerek geçirdiği hayalî bir gecenin fecrinde dünya ona tamamen ilâhî bir hakikatle dolu olarak görünür. Bunun üzerine kendinden geçer; Allah kendisine tecelli eder ve bu suretle Allah ile buluşur. Baklî bu buluşma sırasında yaşadığı halleri şathiyyât tarzında ifadelerle ayrıntılı olarak anlatır. Bu vecd halinden sonra kendine gelir. Ancak akşam olunca Allah yine tarif edilemeyecek bir güzellikte ve vahdet denizinde ona kendisini gösterir. *Keşfü'l-esrâr* adlı eserinde naklettiği hayaller, *Meş-*

rebû'l-ervâh'ta sûfinin aşması gereken 1001 makamı açıklarken öne sürdüğü fikirler ve Kur'an âyetlerine te'vil yolu ile verdiği bâtinî mânalar, onun olağan üstü bir hayal gücüne sahip olduğunu göstermektedir. O **remz*** ile **temsil*** arasındaki bütün iltibası kaldırır. Nitekim kendisinden önceki birçok sûfinin vecd halinde söylediği şathiyyât türünden sözleri şerhederek bunları şeriatla bağdaştırmaya çalışmıştır.

Baklî'de kırmızı bir gül renginde vuku bulan ilâhî tecellî bütün manzarayı boyar, hatta göller bile kırmızı olur. Onun mânada gördüğü şey şarap ve kan kırmızısı renktir. Bu şarap gerçekte Allah âşıklarının O'na duydukları özlemin kanıdır. Baklî kendi kanının da âlem-i gayba saçıldığını görür. Güzel yüzlülerin aşkını tarikatının temeli kabul eden Baklî, sadece kronolojik olarak değil aynı zamanda güzelliği müşahade fikrinin gelişmesi bakımından da Ahmed el-Gazzâlî ile Fahreddin-i Irâkî arasında yer alır. Ona göre sûfinin zâhiri de bâtinî da Yûsuf gibi güzel olmalıdır. Hz. Yûsuf Rûzbihân'da cemalin timsalidir. Ya'kûb peygamberin, oğlu Yûsuf'a olan derin sevgisi insanî aşkın tecrübî bir delildir. Çünkü Ya'kûb'un aşkı Hakk'a aşktan ibaret ve Yûsuf'un cemali de Hakk'ın cemaline âşık olma vesilesi idi.

Aşk ve muhabbeti tasavvuf nazariyelerine esas yapanlardan biri olan Baklî, bu konudaki düşüncelerini *Abherü'l-Âşıkîn* adlı eserinde açıklamıştır. O aşkı Allah'ın kadîm ve ezeli bir sıfatı olarak telakki eder; Allah kendisini sevdiği için aşk, âşık ve mâşuk sûfinin nazarında birleşir ve tek kavram haline gelir. Allah'ın tabiatın güzel şekilleri içinde tecelli ettiğini, Allah'a yakın olan kimse'nin her güzel şeyle yakınlık kurmuş olduğunu, gerçek sûfilerin bu güzelliklerin sırlarını tanıyıp idrak ettiklerini, ancak bunları bilmeyenlere açıklamayı doğru bulmadıklarını söyler. Baklî'ye göre semâ ve raks sâlikin Allah yolunda varacağı birer makamdır. Onun çok tesirli semâ meclisleri tertip etmiş olduğu belirtilmektedir. 560'ta (1165) Şiraz'da inşa ettirdiği ribâtında kendi adını alan Rûzbihâniyye tarikatının temellerini atan Baklî'nin tarikat seçeresi, Hafifiyye tarikatının kurucusu Ebû Abdullah Muhammed b. Hafîf'e ulaşır.

Eserleri. Hayatının büyük bir kısmını Şiraz'daki dergâhında ve camide vaazla ve eser yazmakla geçiren Baklî'nin tefsir, hadis, fıkıh ve özellikle tasavvuf sa-

hasında değerli eserleri vardır. Ölümünden sonra eserlerinin dağıldığını, birçoğunun kaybolduğunu söyleyen *Tuḥfetü'l-İrfân* yazarı torunu Şerefeddin İbrâhîm bulabildiklerinin adlarını kaydetmiştir. Ancak Şerefeddin İbrâhîm, *Şeddü'l-izâr* yazarı Ebû'l-Kâsım Cüneyd-i Şîrâzî ve bu eserin nâşiri Kazvî'nin verdiği bilgilerle birlikte eserlerinin tam listesi tesbit edilebilmektedir. Günümüze kadar gelmiş olan eserleri şunlardır: 1. *Meşrebül-ervâh**. Tasavvuf hakkında geniş bilgi veren en önemli eserlerden biridir. Arapça yazılmış olan eserin Farsça adı *Hezâr u Yek Maḳâm*'dir. *Meşrebül-ervâh*, kulun mânevî yolculuğu sırasında aşması gereken makamlardan bahseder. Günümüze kadar gelen 1001 makam üzere yazılmış tasavvufî tek eser budur. *Meşrebül-ervâh*, tasavvuf edebiyatında o döneme kadar bilinmeyen birçok yeni makam ve terim ihtiva etmesi bakımından da ayrı bir değer taşımaktadır. Eser Nazif Hoca tarafından yayımlanmıştır (İstanbul 1974). 2. *Arâ'isü'l-beyân** *fi ḥaḳâ'iku'l-Kur'ân*. Baklî'nin, Kur'ân-ı Kerîm'in *işârî tefsir**i hakkındaki günümüze ulaşan iki eserinden biri olup Arapça yazılmıştır. Eserde Sülemî'nin *Ḥaḳâ'iku't-tefsir*'i ve Kuşeyrî'nin *Leṭâ'ifü'l-işârât*'ından faydalanılmış ve tasavvufî terimlere geniş yer verilmiştir (Haydarâbâd 1301). 3. *Manṭıku'l-esrâr bi-beyânî'l-envâr*. Baklî bu Arapça eserini ruhun bir nevi taşkınlığı olan şathiyeleri izah etmek için yazmıştır. Meşhur ve büyük sûfilerin şathıyyâtının söz konusu edildiği eserin sonunda Hallâc'ın *Kitâbü't-Taḩâsîn*'inin şerhi ve tasavvuf terimlerinin bir fihristi yer alır. Eserin üç yazma nüshası bilinmektedir (bk. GAL Suppl., I, 735). *Manṭıku'l-esrâr*'ın içinde bulunan Hallâc'ın *Kitâbü't-Taḩâsîn* şerhinin bir kısmı L. Massignon tarafından yayımlanmıştır (Paris 1913). 4. *Şerḩ-i Şathıyyât**. Arapça olan *Manṭıku'l-esrâr*'ın üç kat genişletilmiş ve Farsça olarak kaleme alınmış şeklidir. Baklî kendisinden önce yaşamış birçok âşık sûfinin vecd halinde söyledikleri şathıyyâtı bu eserinde toplayıp açıklamıştır. Eser H. Corbin tarafından neşredilmiştir. (Tahran 1966, 1981). 5. *Risâletü'l-üns fi rūḩil-kuds*. Kaynaklarda çeşitli isimlerle kaydedilen bu Farsça risâle *Risâletü'l-kuds* adıyla *es-Seb'u'l-meşânî* ile birlikte basılmıştır (nşr. Muhsin Hâli İmâdü'l-fukarâ, Şiraz 1342). 6. *Abherü'l-âşîkîn**. Beşerî (mecazi) âşk ile ilâhî (hakiki) âştan bahseden bu eser, sûfiyâne âşk ve güzellik hakkında Farsça yazıl-

mış ilk eserlerdendir. Kitap M. Moin - H. Corbin tarafından yayımlanmıştır (Tahran-Paris 1953). 7. *Şerḩul-hucûb ve'l-estâr fi maḳâmâtı ehli'l-envâr ve'l-esrâr* (*Kitâbü'l-İḡâne*). Baklî bu Arapça eserinde bir hadiste geçen "el-igâne" (örtmek) kelimesinden hareket ederek Allah'a vâsıl olma yolundaki altmış altı perdenin (hicâb) esrarını açıklamaya çalışır. Eserin yazma bir nüshası Londra'da bulunmaktadır (India Office, nr. 1285; bk. GAL Suppl., I, 735). 8. *Seyrül-ervâh* (*el-Mişbâḩ fi mükâşefâtı ba'şil-ervâh*). Ruhların yaratılmadan önceki ve sonraki durumlarıyla insanın yaratılışından bahseder. Baklî bu Arapça eserinde muhtelif tecellî şekillerini düşünür ve bunların mânalarını izaha çalışır. Eserde bir çeşit narsisizm nazariyesi ele alınmıştır. Allah kendi aksi olan insanda güzelliğini temaşa etmekten hoşlanır. Kendisinin Allah'ın tecellîgâhı olduğunu bilen insan da kendine âşiktir (eserin yazmaları için bk. Hoca, s. 79). 9. *Kitâbü'n-Nûkât* (*Ġalaṭâtü's-sâlikîn*). Sûfî istilahlarının bir luğatçesi olan bu Farsça eserin tek nüshası Paris Bibliothèque Nationale'dedir (bk. Hoca, s. 79). 10. *Keşfü'l-esrâr ve mükâşefetü'l-envâr*. Bazı kaynakların *Kitâbü'l-Envâr fi keşfi'l-esrâr* olarak da zikrettiği bu eser Arapça'dır. Baklî'nin elli beş yaşında iken yazdığı *Keşfü'l-esrâr* onun ruhî hayatını anlatan bir otobiyografidir. Bu kitabında çocukluğundaki ilk hayallerinden başlayarak mânevî ve ruhî yükselişini, *mükâşefe** halinde başından geçen hadiseleri ve müşahade esnasında kendisine görünen sıraları anlatmaktadır. Baklî'nin bu eseri bilhassa din psikolojisi bakımından çok önemlidir (nşr. Nazif Hoca, İstanbul 1971; Baklî'nin kaynaklarda adları geçen, fakat günümüze intikal etmemiş olan eserleri için bk. Hoca, s. 83 vd.).

Baklî'nin *Dîvânü'l-ma'ârif* adlı manzum bir eserinden de söz edilmektedir. Kaynaklarda geçen bazı şiirlerini M. Moin *Abherü'l-âşîkîn*'in önsözünde yayımlamıştır. Muhtemelen divanından alınmış on bir bölüm ve 231 beyitten meydana gelen, *Tuḥfetü'l-İrfân* veya sonundaki kayda göre *Tuḥfetü'l-urefâ* adını taşıyan mesnevi tarzındaki şiirinin tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (FY, nr. 538, vr. 567^a-570^a). Bu mesneviyi Dânişpejûh *Rûzbihânnâme* adlı eserinde yayımlamıştır (s. 375-386). Baklî'nin Konya İzzet Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'ndeki numarasız bir mecmuada bulunan şiirleri Nazif Hoca tarafından *Rûzbihân al-Baḳ-*

lî ve Kitâb Kaşf al-Asrâr'ı ile Farsça Bâzı Şiirleri adlı eser içinde neşredilmiştir (s. 119-138).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Arabî, *el-Fütûḩât*, Bulak 1293, II, 417; Fahreddin-i Irâkî, *Külliyât* (nşr. Saîd Nefîsî), Tahran 1336 hş., s. 362; Şerefeddin İbrâhîm, *Tuḥfetü'l-İrfân* (nşr. Muhammed Taki Dânişpejûh), Tahran 1347 hş., s. 1-150; a.e., İran Kütüphanesi Melik, nr. 4020; Müstevfî, *Târîḩ-i Güzide* (Browne), I, 793; a.mlf., *Nûzhetü'l-ḳulâb* (Strange), s. 116; Cüneyd-i Şîrâzî, *Şeddü'l-izâr* (nşr. Mirza Muhammed Han Kazvî — Abbas İkbâl), Tahran 1328 hş., s. 243-253; Ahmed-i Zerkûb-i Şîrâzî, *Şîrâznâme* (nşr. Behmen Kerîmî), Tahran 1310 hş., s. 116-117; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 298; Fasîḩ Ahmed-i Hâfî, *Mücmel-i Faşîḩ* (nşr. Mahmûd Ferâḩ), Meşhed 1341 hş., I, 284; İsâ b. Cüneyd, *Hezâr Mezâr*, Şiraz 1320 hş., s. 110-114; Zeynelâbidin-i Şîrvânî, *Riyâzü's-seyâḩa* (nşr. Asgar Hâmidî), Tahran 1339 hş., s. 878; *Reyhânetü'l-edeb*, II, 398; Hidâyet, *Mecma'u'l-fuşâḩâ*, s. 235-236; a.mlf., *Riyâzü'l-ârifîn*, Tahran 1316 hş., s. 128-129; Hasan-ı Fesâî-yî Şîrâzî, *Fârsnâme-i Nâşîr* (nşr. Ali Kulî Muḩbirüddövele), Tahran 1310-13; Muhammed-i Fursat-ı Şîrâzî, *Âşâr-ı 'Acem*, Bombay 1354, s. 462; Ma'sûm Ali Şâh, *Ṭarâ'îḩ*, II, 640; Brockelmann, GAL, I, 436; Suppl., I, 730, 735; L. Massignon, *La Vie et les oeuvres de Rûzbihân Bağlî*, Hauniae 1953, s. 275-288; Baklî, *Abherü'l-âşîkîn* (nşr. H. Corbin — Muhammed Muîn), Paris 1958, nâşirlerin girişi; Muhammed Taki Dânişpejûh, *Rûzbihânnâme*, Tahran 1347 hş., s. 375-386; Nazif Hoca, *Rûzbihân al-Baklî ve Kitâb Kaşf al-Asrâr'ı ile Farsça Bâzı Şiirleri*, İstanbul 1971 (ayrıca bk. bu eserde verilen bibliyografya); W. Ivanov, "A Biography of Rûzbihân al-Baglî", JASB, XXIV/4 (1928), s. 353-361; a.mlf., "More on Biography of Rûzbihân al-Baglî", JRAS (Bombay), VII (1931), s. 1-7.

NAZİF HOCA

BAKLİYYE

(البقلىة)

Hicrî III. yüzyılın sonlarında Vâsıt civarında ortaya çıkan ve hayvan eti yemeyi haram kabul edip sadece bakliyat cinsi gıdaları mubah sayan bir grup Karmatî'ye verilen ad (bk. KARMATİLER).

BAKT

(البقطة)

Halife Hz. Ömer zamanından XIII. yüzyılın sonuna kadar Nûbe hristiyanlarının Mısır valisine ödediği vergi.

Kelimenin aslının Latince pactum olduğu ve bunun Grekçeleşmiş şekli olan paktondan Arapça'ya geçtiği kabul edilmektedir. Helenistik dönemde karşılıklı